

5. Alkony, elmúlás

Az utókor emlékezete

[Koszta Józsefnek](#) a kiemelkedő tehetsége mellett küzdelmes sors jutott. Már elismert művészként is gyakran kellett nélkülöznie, ráadásul a megélt két világháború is súlyosan érintette. Az első folyamán a Szolnokra menekített képei jutottak a román katonák kezére, a másodikban a szárkúpba és a tanya padlására rejtett festményeket találták meg az oroszok, amikor a front elérte Szentest.

Az 1940 körül festett képei, mint a [Kosaras nő](#), vagy a [Városvégi putri](#) mutatják a legtisztábban festészetének esszenciáját. Ebből az időből származik egy [karakters idős kori arcképe](#) is. Szerencsénkre épp ezek itt Szentesen, a róla elnevezett [múzeumban](#) tekinthetők meg, számos más alkotásával együtt.

1945 őszétől bérbé adták a háborús eseményekben megsérült, majd kifosztott [várháti tanyát](#), a [két idős ember](#) pedig a [Zrínyi utca 2.](#) szám alatti házban vette ki az utca felőli szobát és konyhát dr. Vajda Imrétől, aki akkor a város adóügyi osztályának vezetője volt. Koszta egy trágás talicskán tolta be a városba, amijük megmaradt. Ekkor kezdődött meg a [Felsőréti 37/A](#) pusztulása.

A háború végeztével lassan újraéledt a művészeti élet. A Szinyei Társaság jubiláris kiállítására beavagották Koszta néhány képét is. Ekkorra az egészsége meggyengült, 1946 áprilisában már az elhunytáról írt néhány újság, amit a Jövendő című lap egész oldalas képriportja cáfolt meg.

1948 februárjában ismét kiállításra került két képe a Nemzeti Szalonban, a Szinyei Merse Pál Társaság művésztagejainak utolsó, X. tárlatán, majd március 15-én az újonnan alapított [Kossuth-díj kitüntetettjeinek egyike lett](#). Betegsége miatt nem tudott személyesen részt venni az ünnepségen. Ezt követően készített el Gink Károly fotóművész a szentesi lakásában négy felvételt az idős mesterről - köztük a [sok helyütt idézett szívbemarkoló képet](#).

Az év folyamán Koszta-festmények szerepeltek a bécsi, londoni, párizsi és varsói magyar kiállításokon. Október 23. és november 2. között [gyűjteményes tárlatot](#) rendeztek a tiszteletére a Nemzeti Szalonban, ahol 98 műve szerepelt. A legnagyobb élő magyar festőként jellemezték, az ünneplést [híradó felvétel](#) is megörökítette. Az első képkockákon Koszta látható, kezében ecsettel és palettával - pedig akkor már három éve nem festett.

Férje gyengélkedése miatt Annuska 1948. november 15-i keltű végrendeletében mindkettőjük teljes hagyatékáról rendelkezett. Ebben 20 festményt a Szépművészeti Múzeumra, négyet a szentesi múzeumra kívánt hagyni. Végül kettejük közül ő hunyt el hamarabb, 1949 januárjában. Február 2-án temették el a szentesi Kálvária temetőben. Megváltatlan sírja az 1990-es években kis híján felszámolásra került, a véletlennek köszönhető, hogy egy lelkes lokálpatrióta, dr. Széchenyiné Csergő Judit még idejében közbe tudott lépni.

5. *Alkony, elmúlás - Az utókor emlékezete (1945-1949, majd napjainkig)*

Felesége halála után Koszta - felülírva az előbbi végrendeletet - az összes képe tulajdonjogát magához vonta, majd azzal a kitételrel bízta 29 nagy értékű festményét a városra, hogy halála után itt helyezték őt örök nyugalomra, és a mindenkori polgármester gondoskodik a sírjáról.

A tisztázatlan helyzet később számos műve eltűnésének, majd több évtizedes, kiterjedt pereskedésnek is előidézője lett. Erről is, és a Koszta-tanya viszontagságos sorsáról is alapos összefoglalást ad Dávid Zoltán 1995-ben írt [Koszta József művészete - Emléke és hagyatéka Szentesen](#) című dolgozatában.

A művész végzetesen legyengülve a budapesti Korányi Sándor utcai klinikára került, majd itt hunyt el 1949. július 29-én, 88 éves korában. A Kerepesi úti temetőben temették el a 33. parcella 1-34. számú sírhelyen. Később felállított síremléke egy tévedés folytán a 35. parcella 4-1. sírjára került - amire a csak 2006-ban derült fény.

1950 júniusában Szentesen, a volt megyeháza közgyűlési termében rendezték meg az emlékkiállítását. A későbbiekben a város számon tartotta a születése és halála kerek évfordulóit, koszorúzással, kulturális rendezvényekkel emlékezve meg azokról.

1951-ben a szentesi múzeum a festmény-hagyaték okán felvette Koszta József nevét. A nagy múltú és elsősorban a régészeti gyűjteményéről híres intézményt 1897-ben alapította a Csongrád Vármegyei Történeti és Régészeti Társulat. A névadáskor és később is felmerült, hogy [miért nem Csallány Gábor](#), az alapító múzeumi őr, majd igazgató, lett az intézmény névadója.

Koszta József műveit számos alkalommal kiállították az alföldi festészetet és a 20. századi magyar piktúrát bemutató tárlatokon itthon és külföldön. Egyéni kiállításaira szegedi, békéscsabai, hódmezővásárhelyi, abonyi, nyírbátori, miskolci, debreceni múzeumokban és kiállítóhelyeken került sor, elsősorban a szentesi múzeum és a Magyar Nemzeti Galéria gyűjteményéből válogatva, ahol mindmáig jelen van képeivel. Az 1980-as évek végétől pedig kiemelt szereplője a Galéria kolorista törekvéseknek, a plein-airt, realizmust, századfordulót, valamint a 20. századi festészetet bemutató külföldi tárlatainak.

A várható Koszta-tanya a művész halálát követően egy ideig gazdátlanul állt. 1951-ben a környező földek az Alkotmány Termelőszövetkezet tulajdonába kerültek. Az épületbe egy szövetkezeti dolgozó költözött, aki a műtermet ismét istállónak használta, és nem gondoskodott a tanya állagmegóvásáról sem. A következő években levélváltások zajlottak a Népművelési Minisztérium, a Városi Tanács VB illetve a múzeum között, különösebb eredmény nélkül. 1957 után már a levelek is elmaradtak – megállapítást nyert ugyanis, hogy maga a tanya nem képvisel művészeti értéket, így műemlékké nem nyilvánítható.

1959 novemberében a Városi Tanács VB határozata értelmében a tanya környéke az Új Élet illetve a Vörös Csillag Termelőszövetkezetek, majd később a kisebb szövetkezeteket magába olvasztó Árpád Tsz tulajdonába került.

1961-ben, Koszta születésének 100. évfordulóján dr. Bakó Károly, a szentesi gimnázium tanára fotókat készített a festő szentesi lakhelyeiről. Akkor még megvolt [a Lakos-tanya](#)

5. *Alkony, elmúlás* - Az utókor emlékezete (1945-1949, majd napjainkig)

[melléképülete az egykori festő-műteremmel](#), illetve a várható [Kosztá-tanya](#) is. A későbbi évek [légifelvételein](#) - www.fentrol.hu - jól nyomon követhető ezen emlékek sajnálatos pusztulása.

1962-ben az egykori Vásártér - akkor Marx tér - déli házsorából kialakult utcát Koszta Józsefről nevezték el. 1969-ben, halála 20. évfordulóján a [Zrínyi utca 2.](#) szám alatti lakóházon [táblát helyeztek el](#), a közelében pedig felavatták [Kosztá sztéléjét](#), a Borsos Miklós szobrászművész által alkotott domborműves emlékoszlopot. Az avatóbeszédet Dömötör János művészettörténész, Koszta munkásságának kiváló ismerője mondta. Az eseményt [a Szentesi Amatőr Filmklub felvétele](#) örökítette meg.

1965-ben megnyílt az állandó Koszta-emlékkiállítás a szentesi múzeum akkor még álló József Attila utcai épületének egyik termében. A Városi Tanács minisztériumi engedéllyel Koszta József emlékére évenként átadásra kerülő plakettet alapított. Az odaítélés feltételeként megszabták, hogy a kiállító művész az Alföld életét magasfokú humanitással fejezze ki. A díjazottakról a [Kosztá-érmesek](#) 1974-es kiállítás-ismertetőjében, és a [városi lap cikkeiben](#) olvashatunk.

A tanya szomorú sorsának oka részben annak tisztázatlansága volt, hogy kinek a feladata lenne a fenntartás. A telek 1973 előtt Városi Tanács Élelmiszer-gazdasági, Ipari és Kereskedelmi osztálya tulajdonában volt, majd átadták a Városi Tanács Művelődési Osztályának azzal a megjegyzéssel, hogy az épület a magyar állam tulajdonát képezi és a tanács földkönyvében szerepel. Felelős figyelem és pénz híján szemet hunytak olyan személyek ottlakása felett, akiknek nem volt lehetősége, gyakran szándéka sem, hogy gondos gazdája legyen.

1980-ban 5 éves haszonbérleti szerződés kötött egy újabb személlyel, jelképes évi 68 Ft bérleti díjért. Nem volt jó választás, mert az új lakó tűzrevalónak bontani kezdte az épületeket és maga fölül a tanya egy részét is, illetve nem költözött ki a szerződés lejárta után sem. Mindez abból a néhány [újságcikkből](#) tudható, amelyek mintegy segélykiáltásként megjelentek.

1983-tól a dr Vörös Gabriella lett a szentesi múzeum igazgatója, aki [sikerrel gyarapította](#) a Koszta képeinek gyűjteményét. Férje és munkatársa Rózsa Gábor mérnök-muzeológus a következő években „magára vette” a várható Koszta-tanya ügyét. Számos más sikeres értékmentése mellett ebben minden igyekezete hiábavalónak bizonyult.

1985-ben a tanács műemléki helyreállításra felajánlotta a tanyát az Árpád Termelőszövetkezetnek, mivel a környező földek is a tulajdonában voltak. Ez végül nem teljesült, mivel [az utolsó lakó nem költözött ki](#). A következő évben a Szentesi Élet hasábjain [Tokácsli Lajos három részes cikksorozattal emlékezik](#) Koszta Józsefre, akit mesterének tekintett. Az újság közzétesz egy [fotót a romos állapotú egykori műteremről](#).

Az 1992-ben a Szentes kertvárosában működő [általános iskola felvette Koszta József nevét](#). A névadással részben a Kossuth-díjas festőművész szentesi emlékezetét kívánták ápolni, másrészt ezzel is utaltak az iskolában zajló eredményes rajz- és képzőművészeti oktató munkára.

5. *Alkony, elmúlás* - Az utókor emlékezete (1945-1949, majd napjainkig)

A pusztuló Koszta-tanya megmentésében a rendszerváltozás utáni földkárpótlás sem segített. A már erősen rogyadozó épület 1995 januárjában kigyulladt, a tetőszerkezete leégett. Ami csekély értékkel bírt, az a következő évben elrendelt bontás során elvitték. A többit már a természet intézte – ma kisebb-nagyobb dombocskák jelzik, hol lehettek az egykori épületek.

1999. július 29-én Koszta József halálának 50. évfordulója alkalmából Szentés város népes küldöttsége és a Magyar Nemzeti Galéria vezetősége koszorúzta meg nyughelyét a budapesti Kerepesi temetőben. Az ünnepi megemlékezést első monográfusa, a 90 éves [Bényi László tartotta](#). Ugyanaznap a szentesi múzeum [emlékhelyet avatott](#) az egykori Lakos-tanya falán. Az egykori műterem már rég nem volt meg, hiszen azt a kapcsolódó melléképülettel együtt még az 1960-as évek közepén lebontották. A múzeumban "A mi Kosztánk" címmel dokumentum tárlatot nyitottak meg, amelyen Rózsa Gábor méltatta a művész munkásságát, akitől a Szentési Életben [Koszta kisajátítása Szentesen](#) címmel ötrészes, adat- és érzelem-gazdag cikksorozat is megjelent.

2002-ben a szentesi múzeum tulajdonában lévő 27 festményből Dömötör János művészettörténész rendezett tárlatot, melyhez egy igényes ismertetőt is összeállított [Koszta József festőművész hagyatéki állandó kiállítása](#) címmel. A kiadványban az életrajzi vonatkozások mellett a képekhez kapcsolódó információk olvashatók - a magyar mellett angol, német és francia nyelven.

2006-ban az egykori Megyeháza felújított épületébe költözött a múzeum. Szeptember 29-én kiállítás nyílt [Koszta József főművei köz- és magángyűjteményekben](#) címmel. A tárlat katalógusát az egykor Koszta-érmes Szinyei Merse Anna festőművész, művészettörténész állította össze.

Az év folyamán a művész nevét tiszteletből felvevő Koszta Klub a Tájak-Korok-Múzeumok Egyesület szentesi tagcsoportja egy pályázat apropóján az 1911-ben Szentesen letelepedő Koszta életének feldolgozását vállalta fel. Lantos Imre [a művészről szóló hírlapi tudósításokat](#) gyűjtve kiderítette, hogy a művész hamvai nem a 35. parcella 4-1. helyen álló síremléke alatt, hanem a 33. parcella 1-34. számú jelöletlen sírhelyen vannak.

Az Együtt Szentésért Egyesület ezt követően kezdeményezte, hogy Koszta József és felesége Szeifert Anna Szentesen közös díszsírban kerüljenek újratemetésre. Sok hercehurca után 2008. október 25-én a Mester végakarátának megfelelően megtörténhetett a kegyeletes aktus. [Az újratemetés előzményeit és történetét](#) Darók József írta meg 2019-ben.

2011-ben Koszta születésének 150. évfordulóján szentesi Koszta József Múzeumban [„Kenyni muszáj!”](#) címmel magángyűjteményekből származó festményeket bemutatva Szabó Antal rendezett kiállítást, majd két évvel később ugyancsak ő a kecskeméti Bozsó Galéria tárlatán mutatta be Koszta képeit a nagyközönségnek. Március 27-én a nevét viselő általános iskola tanárai és diákjai emléktáblákat helyeztek el a fákkal benőtt romokon, ráirányítva a figyelmet az elfeledett emlékhelyre.

2014. március 30-án a hódmezővásárhelyi Tornyai János Múzeumban nyílt meg Koszta minden előzőnél átfogóbb gyűjteményes kiállítása. Ez alkalomból jelent meg Szinyei Merse

5. Alkony, elmúlás - Az utókor emlékezete (1945-1949, majd napjainkig)

Anna Koszta József élete és művészete a dokumentumok tükrében című kötete. A minőségi illusztrációkban gazdag kiadvány nagy számú felkutatott és elsőként itt közzétett dokumentummal járult hozzá a művész életének és munkásságának minden eddiginél pontosabb megismeréséhez.

2015-ben Budapesten a Várkert Bazár Testőrpalotájának két szintjén nagyszabású [gyűjteményes kiállításon](#) mutatták be Koszta József életművét. A fővárosban utoljára 1948-ban, a művész élete alkonyán nyílt hasonló tárlat, így régi adósságot igyekezett törleszteni a minőségében és mennyiségében is óriási életművet áttekintő kiállítás, amely decembertől négy hónapra át volt megtekinthető.

2017-ben a Koszta József Múzeum munkatársai egy [maradandó táblát állítottak a Koszta-tanya helyén](#), amelyet október 7-én a dr. Béres Mária igazgatónő által szervezett kerékpártúra keretében avattak fel. Napjainkban a múzeum, lokálpatrióta szentesiekkel és a terület jelenlegi tulajdonosával összefogva [turisztikai célponttá](#), találkozó helyé kívánja alakítani a Szentes legjelesebb alkotóművészeinek várhádi lakóhelyét, nem feledkezve meg a berekhatói [Lakos-tanya emléktáblájának](#) a porta előtti részre tervezett, méltó kihelyezéséről sem.

Képek, dokumentumok:

1. Kosaras nő ([festmény](#), 1940-es évek)
2. Városvégi putri ([festmény](#), 1940 körül)
3. Időskori önarckép ([festmény](#), 1940 körül)
4. Koszta és Annuska (fotó, 1943)
5. Szentes, Zrínyi utca 2. ([fotó](#), TF. 2013)
6. A Kossuth-díj oklevele ([repro](#), 1945.03.15. [Debreczeni József](#) adománya)
7. Gink Károly: Az utolsó fénykép ([fotó](#), 1948)
8. A Koszta házaspár a gyűjteményes tárlaton ([fotó](#), 1948.10.23.)
9. Koszta József kiállítása a Nemzeti Szalonban ([híradó-részlet](#), 1948.10.23.)
10. Dávid Zoltán: Koszta József művészete - Emléke és hagyatéka Szentesen ([szakdolgozat](#), 1995)
11. [Visy Zsolt](#): Miért Koszta, és miért nem Csallány? ([Szentesi Élet](#), 1970.06.)
12. A Lakos-tanya Koszta műtermével ([fotó](#), [dr. Bakó Károly](#), 1961)
13. Koszta Szentes-Várháti tanyája ([fotó](#), dr. Bakó Károly, 1961)
14. Koszta emléktáblája a Zrínyi utca 2. szám alatti ház falán ([fotó](#), TF. 2013)
15. [Borsos Miklós](#): Koszta József sztéléje ([fotó](#), TF. 2019)
16. Dombormű- és tábla-avató ([amatőrfilm-felvétel](#), 1969)
17. [Dömötör János](#): Koszta érmesek kiállítása ([ismertető](#), 1974.09.28.)
18. Herédi Magdolna: Koszta plakett odaítélése ([Szentesi Élet](#), 1970.05.)
19. Fogas Pál: Veszélyben a Koszta tanya ([Szentesi Élet](#), 1993.07.17.)
20. Dr. Vörös Gabriella: Új festménnyel gyarapodott a Koszta-gyűjtemény ([Szentesi Élet](#), 1987.02.)
21. [Végh-Alpár Sándor](#): Koszta József házába kutyaevő ember költözött ([Magyar Hírlap](#), 1996.02.07.)
22. [Tokácsli Lajos](#): Emlékeim Koszta Józsefről - 3. ([Szentesi Élet](#), 1986.08.)
23. Névadó a Hámánon. Hétfőtől: Koszta József Általános Iskola ([Szentesi Élet](#), 1992.10.24.)

5. Alkony, elmúlás - Az utókor emlékezete (1945-1949, majd napjainkig)

---

24. [Rózsa Gábor](#): Megemlékezés a Kerepesi temetőben. Bényi László beszéde és temetőjárás. ([Szentesi Élet](#), 1999.08.13.)
25. [Meghívó](#) a Koszta József halálának 50. évfordulóján rendezett ünnepi alkalmakra (Koszta József Múzeum, 1999.07.29.)
26. Rózsa Gábor: [Koszta kisajátítása Szentesen](#) - V. Festészetéről a vészkorszakban
27. Dömötör János: Koszta József festőművész hagyatéki állandó kiállítása (Koszta József Múzeum, 2002.)
28. [Szinyei Merse Anna](#): Koszta József főművei köz- és magángyűjteményekben (Koszta József Múzeum, 2006)
29. Lantos Imre: Koszta József Kossuth-díjas festőművész ([cikkgyűjtemény](#), 2006)
30. Darók József: Koszta József újratemetése ([Bonus Nutium](#), 2019)
31. Vidovics Ferenc: [Kenyni muszáj](#) (Szentesi Mozaik, 2011.05.18.)
32. Szinyei Merse Anna: Koszta József élete és művészete a dokumentumok tükrében (1861-1949)
33. Koszta József kiállítás nyílt a Várkert Bazárban (Fidelio, 2015.12.11.)
34. Kárpáti Lajos: [Emléktábla avatás a Koszta tanyán](#). (Hir45.hu, 2017.10.08.)
35. Palicska Irén: [A Koszta-tanya helyszínét is bekapcsolnák az aktív turizmusba](#) (Szentesi Élet, 2022.10.28.)
36. A Lakos-tanya kallódó emléktáblája ([fotó](#), 2023.02.21.)

Források:

- Szinyei Merse Anna: Koszta József élete és művészete a dokumentumok tükrében (Kogart Galéria - Budapest, 2014)
  - <https://www.libri.hu/konyv/Koszta-Jozsef-elete-es-muveszete-a-dokumentumok-tukreben-1861-1949-7.html>
- A fentebb említett cikkek, kiadványok

Összeállította: Lantos Imre, Mészáros Zoltán, Sprok János, Tímár Ferenc, Valkai Zsolt, Vecseri Ferenc

---

Partnerek:

